

ההפיכה: מי ומיה?

הנה האיש הקושר קשר נגדי, אמר אחמד בן-בלה בחיזוק, בהציגו את הוארי בומדיאן בפני כתב מצרי. בפנותו של בומדיאן הוסיף בן-בלה: "גו, איך מתקדמות המזימות?" "טוב מאד, תודה", השיב בומדיאן, בחיזוק מאולץ ובפנים סמוקות. זה היה באפריל 1963. כעבור שנתיים וחודשיים, השבוע, ביצע אלוף-מישנה הוארי בומדיאן את מזימתו.

מי האיש?

א לוף-מישנה הרוח רחוק מלהיות איטיס מובהק של דיקטטור צבאי. כי הוא רחוק מלהיות קצין מקצועי, כשם שצבא אלג'יריה רחוק מלהיות צבא שמרני מסורתי.

הוא לא בילה את נעוריו באקדמיה צבאית, כמו גמאל עבדאלנאצר המצרי או איוב חאן הפאקיסטאני. הוא דומה יותר לפידל קאסטרו: אינטלקטואל שהפך חייל, בתוקף הנסיבות.

הוא בן 40, בסך-הכל. בנעוריו התרכזו בלימודי-רוח: ספרות ערבית באוניברסיטה תוניסית, ולאחר-מכן באלג'יריה של קאהיר. שם הפך מורה. ושם הצטרף, ערכ מלחמת-השיחרור האלג'ירית, לאחמד בן-בלה.

כאשר הוחלט בקאהיר על התחלת המרד הגדול, החליט אחמד בן-בלה, הסמל-בדימוס של צבא צרפת, להיות מדינאי. הוא נשאר בקאהיר, ואילו המורה בומדיאן לבש מעיל עבה, נחם בלילה יחד עם שמונה חבריו, בחוף אוראן. הוא הפך טוראי פשוט של צבא-השיחרור: צעיר בעל פנים רוות ועייניים לוהטות.

כעבור שנתיים עלה לדרגת ראשוילאיה (אלוף-פיקוד). לאחר-מכן הוזמן לתפקיד במטכ"ל של צבא-השיחרור, בתוניס. במאוס 1960 עלה לדרגת רמטכ"ל. אולם צבאו לא היה יכול לפעול באלג'יריה, מחמת החסימה היעילה של הגבול בידי הצרפתים. תחת זאת עסק המטכ"ל בפוליטיקה, ניסה להשיג תלט על הפל"ן.

אנשי המטכ"ל של בומדיאן התעמקו בי ספריו של מאו טסה-טונג, חקרו את שיטת קאסטרו וצ'ה גבארה הקובאיים. הם עוררו את חשדם של חברי הממשלה הזמנית, שפיטרו את בומדיאן, יחד עם שני עוזריו הקרובים ביותר.

אז חולל בומדיאן את הפיכתו הראשונה. הוא סילק את הממשלה הזמנית, המליך את אחמד בן-בלה. מאז היה לאיש שמאחורי הכסא — האיש שהחזיק בידיו את הכוח המגובש היחיד שבמדינה החדשה: הצבא. הוא יכול היה להשתמש בכוחו זה בכל עת להפלת בן-בלה. הוא עשה זאת רק עכשיו. מדוע?

מדוע עכשיו?

ל גבי עיתוי ההפיכה, יש שלושה תאריכים קובעים. שניים השבויים להערכת המישטר החדש.

התאריך הראשון נוגע לחזית הכוחות ה"סוציאליסטיים" — המחתרת שניהלה מאבק מזויין נגד המישטר בהרי קאביליה. בהנהגת עייס אחמד. המרד דוכא. עייס אחמד נידון למוות ונחונן בריביון על-ידי בן-בלה. השבוע הכריזה החזית שהיא מצטרפת למחנהו של בן-בלה, כנראה אחרי שהושגה פשרה. ההפיכה סיכלה פשרה זו. הצבא הוא קיצוני, ואינו רוצה בפשרות.

התאריך השני נוגע למשאומתן על זכי יונת-הגנב הצרפתיים. הוא התנהל מזה כמה שבועות בפאריס, הגיע לידי סיום. לצרפת הובטחו תנאים מצויינים, כדי למשוך הון לאלג'יריה ולהקל על המשבר הכלכלי החמור השורר בה.

ההפיכה מעמידה הסכם זה בספק. הצבא מתנגד לכינינות הנוגדים את הסוציאליזם. התאריך השלישי הוא החשוב ביותר. בי שבוע הבא צריכה להתקיים באלג'יר ועידת באנדונג השנייה, הוועידה האפרו-אסיאנית הי חשובה ביותר מזה עשר שנים. ועידה זו היא

כל-כולה הישג אישי של בן-בלה, שהפך לאישיות בינלאומית ממדרגה ראשונה. אילו ניתן לו לארח את הוועידה כסידרה, היה זוכה ליוקרה לאומית ובינלאומית עצומה נוספת.

יתר על כן, הבעיה העיקרית בתעידה היא סיכסוך מוסקבה-פקין. סין דורשת למנוע את עצם השתתפות ברית-המועצות, בטענה שאינה מדינה אסיאתית. לממשלת אלג'יריה תהיה השפעה רבה על תוצאת המאבק. בן-בלה, כמו ידיו עבדאלנאצר, נטה לקו מתון, נייטרלי, בין מוסקבה לפקין. ה"הפיכה עלולה לשנות מצב זה. היא עשויה להעניק לסין יתרון גדול.

נגד מי?

מ כאן המסקנה הראשונה לגבי אופי ההפיכה — שהיא "סנינית". ולראייה: היא באה ברגע הגנוח ביותר לסין, ובראשה עומד אדם המגדיר את עצמו כתלמידו ה נאמן של מאו.

לא-מכבר פירסם בומדיאן דוקטרינה ה"מזכירה מאד את תורת מאו: "החילל זקוק לשני כלי-נשק: לרובה שעל כתפו ולעקב רונות המדיניים שברוחו". והוא הוסיף: "ההגנה הטובה ביותר היא ההתקפה, לא רק בשטח הצבאי, אלא גם בשטח המדיני".

אופי ההפיכה רחוק עדיין מלהיות ברור. עדיין לא ברור אם בומדיאן הוא "הגנבים" או "עבדאלנאצר" של המישטר החדש. עדיין לא ברור מי הם שותפיו. באיזו מידה פעלו מניעים אישיים, ובאיזו מידה הבי דלים עקרוניים.

ברור שלא קל היה לעבוד עם בן-בלה. הוא צעיר קשות, מסוגר, חדור בהכרת ערך עצמו. אין הוא שותף, אין הוא מעשן, אין הוא מתעניין בנשים, וגם לא בגברים.

אין תוכן לחייו, זולת הפוליטיקה. בהדרגה פיתח גישה של "אלג'יריה — זה אני". בן-בלה זילזל במקצת בידיו עבדאלנאצר, חשב את עצמו לאינטלקטואל. לעומת המצרי האופורטוניסטי. אולם כמנהיג נפל בהרבה מן הנשיא המצרי. אין הוא פיקח כמוהו, אין הוא גמיש ומהיר-תפיסה כמוהו, אין הוא שולט כמוהו בטכסיסים. חסר לו כושר-התימרון הפנטאסטי המציין את עבדאלנאצר. רק בדבר אחד השתחה עם עמיתו המצרי: בכשרון לחשמל המונים בנאומיו, ללכד אומה שלמה סביב איש אחד.

אולם בן-בלה לא הבין דבר בברור לגמרי לעבדאלנאצר: כי באומה חדשה ובלתי מגובשת, הכוח האמיתי הוא בידי הצבא. המנהיג המשאיר את הצבא בידי זולתו, כורה לעצמו את הקבר. עבדאלנאצר מסר את צבאו לעבדאלחכים עאמר, שהוא ידיו האישיות המסור, וכמעט צל אישי. בן-בלה השאירו בידי בומדיאן — אדם בעל שאיפות פוליטיות עצומות משלו.

יתכן שלא היה לו ברירה. יתכן שבין בלה קיחה כי תוך זמן קצר ילכד סביבו את ההמונים, בצורה שמנעו אפשרות של הפיכה. השבוע יוכח אם השיג יעד זה או לאו.

באיזה כיוון?

מ ה תהיה דמות המישטר החדש? דבר אחד נראה כברור: הוא לא יהיה שונה במהותו ממישטר בן-בלה, אלא רק קיצוני יותר בכל הכינינים.

בומדיאן, כמו בן-בלה, הוא מוסלמי אדוק ומאמין. כמו בן-בלה, הוא סוציאליסט מושבע, המנסה למזג את האיסלאם והמהפכה. אך קרוב לחדאי כי בומדיאן יהיה יותר מהפכני, יותר סוציאליסטי, יותר מוסלמי, יותר ערבי.

הוא יתנגש יותר עם אמריקה, ירגיז יור תר את המערב, אולי גם יתרחק יותר מצרפת. הוא יסתכסך יותר עם שכנו ה"שמרני, מלך מארוקו, ואולי גם עם נשיא תוניס.

הוא יפגע גם יותר ביחסי אלג'יר-קאהיר. מבחינה זו פותח המישטר החדש דף חדש. יש תחרות מהותית בין אלג'יריה ו"מצריים. כי אלג'יריה הגאה, שניצחה בי מלחמת-שיחרור מפוארת, אינה חולמת ל"הכיר בתביעתה של מצריים להגמוניה בעולם הערבי.

בימי בן-בלה לא נתגלתה תחרות זו על פני השטח, כי ידירות אישית חזקה חיברה את שני הנשיאים. הם העריכו זה את זה, חילקו ביניהם את העולם הערבי. באופן כללי נקטו בקו מקביל בעניינים בינלאומיים ובגישה הסוציאליטית.

עתה יהיה בומדיאן יותר קיצוני — גם בקירבתו לסין, גם בלהט המהפכני הסוציאליסטי. ממילא לא תהיה לו כל סיבה להכיר בעליונות קאהיר. יתכן שהמצב החדש יכריח את עבדאלנאצר להתקרב אף הוא לסין.

כך או אחרת: ההפיכה באלג'יריה הגי דילה את הקיטוב בעולם הערבי, הרחיבה את הפילוג, וממילא פגעה בעליונותה של קאהיר.

טוב או רע?

ש כסילים בירושלים שגישתם לי עולם הערבי מצטמצמת בהלכה פשוטה: "מה שטוב לנאצר, רע לישראל. מה שרע לנאצר, טוב לישראל".

כסילים אלה יכלו להתעודד השבוע. מי בחינה זו, טובה הפיכת בומדיאן לישראל. מי שאינו כסילי, יצטרך להסיק את ה"מסקנה ההפוכה: ההפיכה רעה מאד לישראל. אמנם, בן-בלה היה אנטי-ישראלי קיצוני. הוא טען שישראל צריכה "להיעלם". לא מכבר, כשהציע לו מישהו להזמין את עורך העולם הזה לאלג'יריה, קרא את ה"חומר והשיב: "אם הוא דוגל בהמשך קיום ישראל, אין מה לדבר עימו".

גישה קיצונית זו נבעה לא רק מתפיסתו הלאומנית הערבית-מוסלמית, ומן ההשוואה האוטומאטית שהשחה את ישראל לקולונים הצרפתיים באלג'יריה. היא גם נבעה מן ה"עובדה שממשלת ישראל פגעה בו אישית בצורה חמורה ביותר".

אולם בהתנהגותו הממשית — בניגוד לדבריי-הבלע שלו — היה בן-בלה מתון מאד כלפי ישראל. הוא הכחיש את האומה ש"יוחסה לו על-ידי העתונות השקרנית בי קאהיר, כאילו הוא מוכן לשלוח "מאה אלף מתנדבים לשיחרור פלסטין". הוא קבע כי הבעייה היא "פוליטית, וממילא לא צבאית. הוא השתדל, לפי בקשת ידידים, למען שיחרור מרסל ניניו, הכלואה בקאהיר בי אשמת ריגול וחבלה לטובת ישראל.

גישתו העיקרית לבעיית פלסטין: זוהי בעייתו של עבדאלנאצר, ואלג'יריה תתמוך בכל החלטותיו. בשלב הנוכחי פירוש הדבר: לא מלחמה, התנגדות לכל פעולה קיצונית. כל זה ישתנה עתה, עם עליית כוכבו של הוארי בומדיאן במרחב. כי בומדיאן הוא עוד יותר אנטי-ישראלי מבן-בלה. הוא לא יסמוך על קאהיר. הוא עלול להשתלב בי מערכת הסינית, המסיתה את עמי ערב נגד ישראל, כחלק מן המסע הסיני נגד ברית-המועצות. הוא עלול לתת יד לגורמים בלתי-אחראיים, כמו ממשלת דמשק — הממשלה הערבית הראשונה שהודרזה להכיר בו.

קשה היה להאמין כי יבוא יום וממשלת ישראל תתנגע ל"בן-בלע". עתה קיים חשש כי יום זה אכן קרוב מאד.

* ערב שיחרור אלג'יריה הכריז בן-בלה, בכלא הצרפתי, על שביתת-רעב. באו"ם הוצעה אז החלטה מתונה, שקראה לצרפת לשפר את תנאי האסירים האלג'יריים. איש לא הצביע נגדה. ישראל, וכמה מדינות אחרות, נמנעו מהצבעה. אך נציג ישראל לא הסתפק בכך, נאם נאום להנמקת עמ' דתו, שנראה לבן-בלה כתקיעת סכין בגבו, ביום ה-14 לצומו.

בומדיאן (ימין) ובן-בלה (שמאל) — 1960 בירושלים עוד יתגעגעו לבן-בלע